

TÖRÖK József: Szerzetes- és lovagrendek Magyarországon.
Bp., 1990. 96–97. oldal

PUSKELY Mária: A keresztény szerzetesség történelmi fogalomtára.
Bp., 2006. 514. oldal

PUSKELY Mária: Kétezer év szerzetessége. Szerzetesség és művelődéstörténeti enciklopédia. Bp., 1998. 622. oldal

KARTHAUZIAK,

L'Ordre des Chartreux, O.Cart.,

1084 »Bruno mester első alapítása a grenoble-i Alpokban, Chartreuse harminc éven át az egyetlen maradt. A második k. monostor ui., melyet a Szent Calabriában, La Torre mellett hívott életre, más irányban fejlődött tovább, s csak 1514-ben csatlakozott a k. rendhez. Az újabb alapításokra 1115 után került sor. 1106-ban a Nagy K. monostorba belépett egy 23 éves Guigues nevű fiatalember. 26 éves korában ő lett az ötödik apát, s az is maradt haláláig (fi 136). Erre a kivételes képességű monachusra várt a feladat, hogy megteremtse a k. rend külső, belső törvénykereteit. Korának kiemelkedő személyiségei - Clairvaux-i »Bernát vagy -»-Cluny apátja, -»-Petrus Venerabilis - a legnagyobb tisztelettel adóztak neki. Guigues idején, Illőtől születtek új k. alapítások. Hugues, grenoble-i püspök ösztönzésére megszerkesztette a monostorban már meghonosodott szokások gyűjteményét (Consuetudines), amit 1127-ben még kiegészített. A monasz- tikus bölcsességnek ez a csodálatos szövege mindmáig a k. Statútumok alapsejtje.

Guigues ugyanakkor személyéből is örökségül adott valamit rendjének: Meditationes c. munkája gondolataiból nyújt egy csokorra valót, fennmaradt levelei pedig a remeteélet szépségeit mutatják be. Guigues utóda S. Anthelme (1107— 1178), előkelő savoyai család sarja, 1139-ben lett Grande Chartreuse perjele. 1140-ben általános káptalant hívott össze, amelyen megszületett a k. rend első hivatalos nyilatkozata. Az egységes szokásokat követő k. monostorok e káptalan után váltak egységes renddé. (Anthelme perjelsége idején kezdett szerveződni a -«-karthauzi apácák monostora is.) Folytatódott teijeszkedésük. Bruno Franciaországban (Grande Chartreuse) és Itáliában (1090) alapított. További k. monostorok (a mai országnevekkel): Svájc (1146), Szlovénia (1160), Svédország (1162), Spanyolország (1163), Anglia (1178), Magyarország (1238), Írország (1279), Ausztria (1313), Belgium (1314), Németország (1320), Hollandia (1331), Csehország (1340), Lengyelország (1360), Skócia (1430), Portugália (1587). A XVI. sz. elején a k. rendnek 196 monostora volt, Franciaországban kereken 100, Itáliában 41. 1132. jan. 30-án rettenetes lavina zúdult a monostorra. A természeti katasztrófa áldozata lett a k. közösség több

mint fele. Guigues perjel ekkor elhatározta, hogy közel két km-rel lejjebb építi fel ismét a monostort, ugyanabban a völgyben, csak kevésbé veszélyes pontján. A Grande Chartreuse ma is itt található. A századok során számtalan támadás, rombolás, tűzvész pusztította az épületegyüttest, mindig újjá kellett építeni. A Grande Chartreuse nyolcszor szenvedett tűzvésztől. A protestantizmus és az azt követő háborúk következtében 39 k. monostor tűnt el. Angliában a rend számos vértanúja tett hitet hűségéről VIII. Henrik uralkodása alatt. A XVII. század nagy k. egyénisége Dom Le Masson általános előjáró (1675-1703), teljesen újjáépítette a tűzvészben nagyrészt elpusztult Grande Chartreuse-t, írásaival pedig alakította a rend belső egységét, melyet elsősorban a janzenizmus fenyegetett.

Három monostorba ui. beszüremkedett ez a rigorista szellemiség, továbbterjedését azonban sikerült megállítani. „A mi monostoraink a szeretet, a hallgatás és a szabadság akadémiái” (Le Masson). II. József rendelkezései 28 k. monostort szüntettek meg. 1784-ben politikai intrikák következtében 16 spanyol-országi monostor szakadt ki a rendből. A francia forradalom előestéjén a k. monostorok száma 126 volt. A forradalom, majd a napóleoni rendelkezések nyomán szinte valamennyi eltűnt. A francia forradalom idején félszáz karthauzi monachus szenvedett vértanúságot. 1816-ban a Grande Chartreuse újra-kezdte az életet azoknak a szerzeteseknek kis csoportjával, akik a svájci Part-Dieu monostorból érkeztek, s azokkal, akik titokban megmaradtak a francia forradalom idején is hazájukban. Néhány újabb alapítás is történt először Franciaországban, majd Itáliában és más nemzeteknél. A k. rend fő újjáteremtője Jean Baptiste Mortaize, legfőbb előjáró volt (1831-63), azonban ezt a megújulást is akadályozta a vallásüldözés, melynek következtében újabb monostorok bezárására került sor Portugáliában (1834), Spanyolországban (1835) és Itáliában (1868). A XIX. sz. végére a k. monostorok száma mégis elérte a harmincat. A legkeményebb csapást a századforduló tartogatta: 1901 és 1903 között a francia kormány erőszakkal (a csendőrséget és faltörő kosokat is bevetve) kitoloncolta 11 k. monostor szerzeteseit.

A Grande Chartreuse monachusai a Lucca melletti Fameta monostorában találtak menedékre. Aki még élt közülük, négy évtized elteltével térhetett vissza. A Grande Chartreuse 1940 után került ismét a rend tulajdonába. 1973-ban a rend 19 monostorában 457 monachus élt. Az első Európán kívüli alapítás az Egyesült Államok Vermont államában történt 1971-ben, ezt követte Brazília, ahol Rio Do Sul államban 1984-ben alapítottak egy k. monostort. A rendnek 1993-ban 24 monostora volt, benne kereken 400 karthauzival.